

ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และ
ความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร
กองแก้ว เมทา

THE RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL INTELLIGENCE AND
SPIRITUALITY INTELLIGENCE WITH EFFECTIVENESS OF TEACHER
PERFORMANCE UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
OFFICE 41, PHICHIT PROVINCE
KONGKAEW METHA

Received: January 01, 2021

Revised: March 30, 2021

Accepted: May 30, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร จำนวน 284 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับความฉลาดทางอารมณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) ความฉลาดทางจิตวิญญาณโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$)

การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

2. ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .455$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .728$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ความฉลาดทางอารมณ์, ความฉลาดทางจิตวิญญาณ, ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

Abstract

The purpose of this research is 1) To study the level of emotional intelligence and spiritual intelligence with effectiveness of teacher performance under The secondary Educational Service Area Office 41, Phichit Province. 2) To study the relationship between emotional intelligence and spiritual intelligence with effectiveness of teacher performance under The secondary Educational Service Area Office 41, Phichit Province. Sample group research consisted of 248 teachers under The secondary Educational Service Area Office 41, Phichit Province. The instrument in this research used questionnaire has 5 levels rating scale. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation and Pearson's product moment correlation coefficient. The results found as follows;

1. Emotional intelligence level overall, it was in the high level ($\bar{X} = 4.22$). The overall spiritual intelligence was in the high level ($\bar{X} = 4.13$) and the effectiveness of teachers' performance at the high level ($\bar{X} = 4.22$).

2. The relationship between emotional intelligence and effectiveness of teacher performance overall, there is a positive relationship at a moderate level ($r_{xy} = .455$) with statistically significant at .01 level. Spiritual intelligence and effectiveness of teacher performance overall, there is a positive relationship at a high level ($r_{xy} = .728$) with statistically significant at .01 level.

Keywords : Emotional Intelligence, Spiritual Intelligence, Effectiveness of Teacher Performance

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ในบรรดาวิชาชีพต่าง ๆ นั้น วิชาชีพครูจัดเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศ ประเทศจะมีความเจริญก้าวหน้า หรือ ล้าหลังก็ขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนซึ่งมีการศึกษาที่ดี ดังคำกล่าวที่ว่า “จะพัฒนาชาติให้พัฒนา ที่คน จะพัฒนานคนให้พัฒนาที่การศึกษา” ประเทศต่าง ๆ ในโลกที่พัฒนาแล้วย่อมมีพื้นฐานมาจากระบบ การศึกษาที่ดีและคนในประเทศได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ซึ่งในประเด็นนี้ครูจึงเป็นปัจจัย ที่สำคัญที่สุดในการทำให้คนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

แม้ว่าในสภาพของโลกปัจจุบันจะมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่ง เกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์และกระแสทุนนิยมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งส่งผลต่อ การดำเนินชีวิตของมนุษย์ ผู้ที่สามารถปรับตัวได้ก็สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข ตรงกันข้ามกับ ผู้ที่ไม่สามารถปรับตัวได้ย่อมประสบกับปัญหาต่าง ๆ จนเกิดความทุกข์กายและทุกข์ใจ ท้ายที่สุด ก็ก่อให้เกิดปัญหาสังคม ไม่ว่าปัญหาการเรียน ปัญหาครอบครัว ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาทุจริต คอร์รัปชัน และปัญหาศีลธรรม เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้จะสามารถป้องกันและแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงได้นั้น นอกจากอาศัยนโยบาย ยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน และแนวทางปฏิบัติแบบเข้าใจและเข้าถึงจากหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐแล้ว ตัวบุคคลในฐานะปัจเจกบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาโดยตรงก็ถือได้ว่ามี ส่วนสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้น กล่าวคือ ถ้าบุคคล ได้รับการอบรมศึกษาดีจากครูอาจารย์ในแต่ละช่วงวัยก็จะทำให้บุคคลนั้นมีหลักการและวิธีการคิดที่ดีมี ทักษะชีวิต สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ตนประสบ และปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่าง รู้เท่าทัน ดังนั้น จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า บทบาทหน้าที่โดยตรงของครูในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา หรือการไม่พัฒนาของประชากรในประเทศ คนที่ได้รับการศึกษาดีจากครูบาอาจารย์ย่อมสามารถ พัฒนาตนช่วยเหลือตนและผู้อื่นในสังคมเป็นอย่างดี และเมื่อระดับปัจเจกบุคคลมีการศึกษาและพัฒนา ตนได้ ปัญหาต่าง ๆ ย่อมจะไม่เกิดขึ้นหรืออาจจะมีบ้างก็เพียงเล็กน้อย

จากสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้นสามารถเชื่อมโยงให้เห็นความสำคัญของวิชาชีพครูได้ เป็นอย่างดี เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมล้วนมีผลต่อพฤติกรรมมนุษย์ในด้านลบ ซึ่งนับวันยิ่งจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ครูจึงต้องหน้าที่หนักขึ้น อีกทั้งต้องใช้ความพยายามอย่างมาก เพื่อช่วยเหลือและพัฒนาผู้เรียนในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่งให้มีภูมิคุ้มกันที่ดีและพึ่งตนเองได้ ไม่ตกเป็น ทาสปัญหาต่าง ๆ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และนักรบ หมั่นแสน, 2560, หน้า 30-31)

กระทรวงศึกษาธิการ (2542, หน้า 24-25) ได้ตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 7 บัญญัติว่าด้วยครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา มาตรา 52 บัญญัติไว้ว่าให้ กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้มีระบบกระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ บุคลากรทางการ ศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานให้เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานงาน

ให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิต พัฒนาครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากร และพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่องมาตรฐานวิชาชีพครูจึงทำให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง และสังคมมีความเชื่อมั่นต่อการประกอบอาชีพครูว่าผู้เรียนจะได้รับการบริการตามมาตรฐานการเรียนการสอนอย่างมีมาตรฐานและคุณภาพ(ราชกิจจานุเบกษา, 2556, หน้า 5)

นักวิชาการ นักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึงปัจจัยที่จะทำให้การปฏิบัติงานของครูนั้นสำเร็จและมีประสิทธิภาพ ซึ่ง ชีระศักดิ์ กำบรรณรักษ์ (2551) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิต มี 6 อย่าง ได้แก่ 1. เชาวน์ปัญญา (Intelligence Quotient: IQ) 2. เชาวน์อารมณ์ (Emotional Quotient: EQ) 3. ความสามารถในการเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส (Adversity Quotient: AQ) 4. เชาวน์จริยธรรม (Moral Quotient: MQ) ที่ต้องอาศัยวุฒิภาวะและมีแบบอย่างที่ดีในการเรียนรู้เพื่อเกิดการพัฒนา 5. เชาวน์สุขภาพ (Health Quotient: HQ) ที่สร้างความแข็งแรง ซึ่งเป็นอวัยวะสำคัญที่จำเป็นต้องดูแล เพราะไม่มี สิ่งทดแทนได้ และ 6. เชาวน์ด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Quotient: SQ) ส่วน วิเชียร ไชยบัง (2562, หน้า 4) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันคือ เชาวน์อารมณ์หรือความฉลาดทางอารมณ์ และเชาวน์ด้านจิตวิญญาณหรือความฉลาดทางจิตวิญญาณว่า เป็นปัญญาภายใน ซึ่งหมายถึง ความเข้าใจต่อตัวเอง ต่อชีวิต ต่อโลกและจักรวาล การอยู่อย่างมีเจตจำนงอย่างมีความหมายทั้งต่อตัวเองและต่อสรรพสิ่ง ซึ่ง วิเชียร ไชยบัง (2561, หน้า 116 - 117) ได้อธิบายว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ (SQ) และความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ได้แก่ การรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของตนเอง (รู้ตัว) การรับรู้อารมณ์และความรู้สึกต่อผู้อื่น การเห็นคุณค่าในตัวเอง คนอื่น และสิ่งต่าง ๆ เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมายและมีความหมาย การอยู่ด้วยกันอย่างภราดรภาพ ยอมรับในความแตกต่าง เคารพและให้เกียรติกัน การมีวินัย มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและส่วนรวม อยู่อย่างพอดีและพอใจได้ง่าย การมีสติอยู่เสมอ รู้เท่าทันอารมณ์ เพื่อให้รู้ว่าต้องหยุดหรือไปต่อกับสิ่งที่กำลังเป็นอยู่มีความสามารถจัดการอารมณ์ตนเองได้ การมีสัมมาสมาธิ เพื่อกำกับความเพียรให้การเรียนรู้หรือการทำงานให้ลุล่วงมีความอดทนทั้งด้านร่างกายและจิตใจ การเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างตนเองกับสิ่งต่าง ๆ นอบน้อมต่อสรรพสิ่งที่เกื้อกูลกันอยู่ และการมีจิตใหญ่มีความรักความเมตตาตามหาศาล สอดคล้องกับ กร ศิริโชควัฒนา (2551, หน้า 19) ที่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q.) กับความฉลาดด้านจิตวิญญาณ (S.Q.) ไว้ว่า S.Q. หรือ Social Quotient นั้นจะคล้ายคลึงกับ E.Q. อยู่มากแต่เน้นไปในแง่ของความสัมพันธ์ในกลุ่มคนเป็นหลัก เพราะ S.Q. แปรอย่างง่าย ๆ ก็คือทักษะทางสังคมนั่นเอง ซึ่งเป็นเรื่องของอารมณ์มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี สามารถเข้ากับคนในสังคมได้อย่างมีความสุขและไร้ปัญหาใด ๆ รู้จักการพูดเจรจา รู้จักจรรีกรักที่ดีต่อองค์กรหรือหน่วยงานของตน มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลาเป็นอย่างดีมีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง ซึ่ง S.Q. และ E.Q.

นั้นเป็นเรื่องที่ต้องมีความสอดคล้องกันเพื่อที่จะทำให้ชีวิตของคนผู้นั้นดำเนินไปได้อย่างเป็นสุข ราบรื่น และประสบความสำเร็จ

นอกจากนี้ กรมสุขภาพจิต (2543, หน้า 75) ยังได้กล่าวว่า ปัจจัยที่สำคัญที่มีผลให้คนทำงานได้สำเร็จ คือปัจจัยทางด้านอารมณ์ ที่มีลักษณะควบคุมอารมณ์ตนเองได้ แสดงออกอย่างเหมาะสม ทำให้มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับผู้ร่วมงานอื่น ๆ สอดคล้องกับ เทอดศักดิ์ เดชคง (2546, หน้า 15) ที่กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์คือความสามารถทางอารมณ์ในการรู้และเข้าใจตนเอง เข้าใจ เห็นใจผู้อื่น มีความมุ่งมั่น อดทนรอคอยเพื่อไปยังเป้าหมาย มองโลกในด้านที่เป็นบวก และรู้จักจัดการกับปัญหาและความขัดแย้งของตนเองได้ ซึ่ง วิระวัฒน์ ปิ่นิตามัย (2544, หน้า 34-37) ได้กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นส่วนสำคัญอยู่เบื้องหลังของความสุข ความสามารถในการปรับตัวและความสำเร็จต่าง ๆ ในชีวิตมนุษย์ และ กรศิริโชควัฒนา (2551, หน้า 20) ยังกล่าวถึง ความสำคัญของความฉลาดทาง จิตวิญญาณกับการทำงานว่า ในส่วนของ S.Q. นั้นมีความสำคัญสูงเช่นเดียวกันโดยเฉพาะในสังคมของการทำงาน เพราะในเรื่องของทักษะทางสังคมหรือ S.Q. นั้นจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การทำงานดำเนินไปด้วยดี

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาตัวแปรความฉลาดทางจิตวิญญาณ และความฉลาดทางอารมณ์ ที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู ซึ่งเป็นคุณลักษณะพื้นฐานภายในตัวของแต่ละบุคคลที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมปรับปรุง และพัฒนาแนวทางในการปฏิบัติงานของครูให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และพัฒนาครูสู่ความเป็นมืออาชีพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

สมมติฐานการวิจัย

ความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณกับการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร รายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัย มีดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2562 จำนวน 901 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครู โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ปีการศึกษา 2562 จำแนกตามขนาดโรงเรียนและอำเภอ จำนวน 284 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีจำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ ตำแหน่ง อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และสถานภาพโรงเรียน โดยแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ มีจำนวน 39 ข้อ โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของ Likert

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความฉลาดทางจิตวิญญาณมีจำนวน 28 ข้อ โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของ Likert

ตอนที่ 4 แบบสอบถามประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู มีจำนวน 25 ข้อ โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของ Likert

การหาคุณภาพ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับร่างที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาให้ผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยาและผู้เชี่ยวชาญทางการวิจัย รวมจำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของสำนวนการใช้ภาษาและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความกับนิยามศัพท์เฉพาะ (Index of Item Objective Congruence: IOC)

2. ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและตัดข้อความที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ออกไป แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความเรียบร้อยก่อนนำไปใช้เป็นข้อคำถามในแบบสอบถามเพื่อทดลองใช้

3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร จำนวน 4 โรงเรียน ในขนาดโรงเรียนเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ ตามลำดับ ได้แก่ โรงเรียนวังโมกข์พิทยาคม โรงเรียนสามงามชนูปถัมภ์ และโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม และโรงเรียนพิจิตรพิทยาคม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้รับข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน 60 คน

4. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์หาอำนาจจำแนก (Discrimination Power) เป็นรายข้อ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มสูง กลุ่มกลาง และกลุ่มต่ำ กลุ่มสูงคือผู้ที่ได้คะแนนสูงสุด 25% ของคนทั้งหมด คือ จำนวน 15 คน กลุ่มต่ำคือผู้ที่ได้คะแนนต่ำสุด 25% คือจำนวน 15 คน ส่วนกลุ่มกลางจะมี 50% ซึ่งจะไม่นำข้อมูลกลุ่มนี้มาวิเคราะห์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ จำนวน 30 คน

5. ผู้วิจัยทำการหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach ซึ่งผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) มีดังนี้

5.1 แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .963

5.2 แบบสอบถามความฉลาดทางจิตวิญญาณ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .973

5.3 แบบสอบถามประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .972

6. ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบแล้วทำการปรับปรุงแก้ไขในบางข้อคำถามตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

7. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ และปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์แล้ว ไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มที่นำมาหาประสิทธิภาพ จำนวน 4 โรงเรียน ในโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ และใหญ่พิเศษ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ จำนวน 60 คน

2. เก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 โรงเรียน ในขนาดโรงเรียนเล็ก กลาง ใหญ่ และใหญ่พิเศษ โดยครอบคลุมทุกอำเภอใน 12 อำเภอ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ จำนวน 284 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรม SPSS โดยได้นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบความสมบูรณ์แล้ว มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด และลงรหัสคะแนนในโปรแกรม เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร ได้แก่ เพศ ตำแหน่ง อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และสถานภาพโรงเรียน โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)
2. วิเคราะห์ระดับความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และประสิทธิผลการปฏิบัติของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณ กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร มีดังนี้

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาพรวมของตัวแปรต้นและตัวแปรตามของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม

รายการ	(n = 284)		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ความฉลาดทางอารมณ์	4.22	0.35	มาก
ความฉลาดทางจิตวิญญาณ	4.13	0.42	มาก
ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู	4.22	0.38	มาก
ภาพรวม	4.19	0.32	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) เมื่อพิจารณาแต่ละตัวแปร พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ และประสิทธิผลการปฏิบัติหน้าที่ของครู มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและเท่ากันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) และความฉลาดทางจิตวิญญาณอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$)

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร มีดังนี้

ตาราง 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดพิจิตร

	X_{11}	X_{12}	X_{13}	X_{14}	X_{15}	X_{21}	X_{22}	X_{23}	X_{24}	Y_1	Y_2	Y_3	X_1	X_2	Y
X_{11}	1														
X_{12}	.814**	1													
X_{13}	.800**	.760**	1												
X_{14}	.325*	.432**	.302**	1											
	*														
X_{15}	.814*	.904**	.764**	.412	1										
	*			**											
X_{21}	.351*	.440**	.336**	.313	.395	1									
	*			**	**										
X_{22}	.515*	.554**	.539**	.160	.507	.740	1								
	*			**	**	**									
X_{23}	.368*	.462**	.356**	.291	.427	.807	.686*	1							
	*			**	**	**	*								
X_{24}	.376*	.452**	.366**	.287	.430	.845	.721*	.835**	1						
	*			**	**	**	*	*							
Y_1	.317*	.367**	.312**	.264	.379	.580	.541*	.629**	.581**	1					
	*			**	**	**	*	*	*						

	X ₁₁	X ₁₂	X ₁₃	X ₁₄	X ₁₅	X ₂₁	X ₂₂	X ₂₃	X ₂₄	Y ₁	Y ₂	Y ₃	X ₁	X ₂	Y
Y ₂	.345*	.396**	.346**	.309	.394	.664	.545*	.696**	.674**	.626	1				
	*			**	**	**	*			**					
Y ₃	.326*	.302**	.355**	.232	.306	.382	.523*	.505**	.451**	.577	.677	1			
	*			**	**	**	*			**	**				
X ₁	.893*	.946**	.873**	.544	.937	.436	.553*	.455**	.456**	.389	.423	.358	1		
	*			**	**	**	*			**	**	**			
X ₂	.459*	.535**	.459**	.275	.493	.923	.898*	.884**	.926**	.632	.694	.515	.533	1	
	*			**	**	**	*			**	**	**	**		
Y	.379*	.419**	.384**	.318	.424	.661	.616*	.726**	.683**	.848	.924	.809	.455	.728**	1
	*			**	**	**	*			**	**	**	**		

** p < .01

จากตาราง 2 พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .455$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผล การปฏิบัติงานของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อยู่ระหว่าง .318 - .424 ความฉลาดทางอารมณ์ที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูที่มีค่าสูงที่สุด คือ ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการมีทักษะทางสังคม โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .424$) รองลงมา คือ ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการควบคุมอารมณ์ตนเอง โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .419$) และที่มีค่าต่ำที่สุด คือ ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .318$)

ความฉลาดทางจิตวิญญาณกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .728$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .616 - .726 ความฉลาดทางจิตวิญญาณที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูที่มีค่าสูงที่สุด คือ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ด้านการตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก ($r_{xy} = .726$) รองลงมา คือ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ด้านการเข้าสู่ภาวะอารมณ์มีสติ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .683$) และที่มีค่าต่ำที่สุด คือ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ด้านการมีเป้าหมายในชีวิต โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = .616$)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทาง จิตวิญญาณ กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการควบคุมอารมณ์ตนเอง แสดงให้เห็นว่า บุคคลที่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้นั้นเป็นผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี ของซาโลเวย์และเมเยอร์ (Salovey and Mayer, 1997, หน้า 11) ที่กล่าวว่า บุคคลที่แสดงอารมณ์ได้ อย่างเหมาะสมและควบคุมภาวะอารมณ์ได้ดีจะเกิดความเจริญงอกงามกับสุขภาพจิต และกรม สุขภาพจิต (2543, หน้า 74) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับ ประชาชนไทยอายุ 12-60 ปี พบว่า ผู้บริหารรู้จักควบคุมอารมณ์ตนเองและผู้อื่น อยู่ในระดับสูง ซึ่ง ความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต ดังแนวคิดของบาร์ออน (Bar-On, 1997, หน้า 285) ที่กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีผลต่อการมีสุขภาพจิตที่ดีและประสบความสำเร็จในชีวิต

2. จากผลการศึกษาระดับความฉลาดทางจิตวิญญาณของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเข้าสู่ภาวะการมีสติ แสดงให้ เห็นว่า การที่บุคคลมีสติ สามารถรับรู้ ตั้งรับกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ จะก่อให้เกิดผลดี หลายประการ สามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ แก้ไขปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ดี เป็นบุคคลที่มีความฉลาดทางจิต วิญญาณสูง สอดคล้องกับแนวคิดของ เอ็มมอนส์ (Emmons, 2000) ที่กล่าวว่า ใครก็ตามที่สามารถ เข้าสู่ภาวะการมีสติในระดับสูงได้ ก็จะเป็นผู้ที่มีระดับของฉลาดทางจิตวิญญาณที่สูงด้วย

3. จากผลการศึกษาระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่า ครูปฏิบัติงานในด้านการจัดการเรียนรู้ได้ดี เป็นผู้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลัก ของผู้ประกอบวิชาชีพเป็นครู ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552, หน้า 57) ที่ กล่าวถึงลักษณะงานทั่วไป สายงานการสอน ว่ามีลักษณะงานที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการทำหน้าที่หลักด้าน การจัดการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย มีการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงาม และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

4. จากผลการศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามตัวแปร พบว่า ความ ฉลาดทางด้านอารมณ์ และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและมีค่าเท่ากัน จะเห็น ว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีความเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ดังเช่น อรุณี นิล สระคุ (2551, หน้า 12) ที่กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถในการรู้จักและเห็น

ความสำคัญ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหา และแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น มีความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และกล้าจะเผชิญปัญหาอุปสรรค สามารถที่จะบริหารจัดการอารมณ์ขัดแย้ง เพื่อความริเริ่มสร้างสรรค์ และแลม (Lam, 1999) ที่ได้ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มคนวัยทำงาน พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีผลให้การทำงานดีขึ้น ยังมีความฉลาดทางอารมณ์สูงขึ้น ผลการปฏิบัติงานก็จะสูงขึ้นตามลำดับ

5. จากผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทางจิตวิญญาณ กับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทางจิตวิญญาณ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานในทางบวก นั้นหมายถึง ความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทางจิตวิญญาณมีความเกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน บุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณสูง ประสิทธิผลการปฏิบัติงานก็จะสูงตามไปด้วย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Gupta (2012 อ้างถึงใน กัณณ์ วีระกรพานิช, 2559, หน้า 77-78) ที่ทำการศึกษารื่อง ความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์ที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความสามารถของตนเองและการกำกับพฤติกรรมตนเองของนักเรียนในวิทยาลัย พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ความสามารถของตนเองและการกำกับพฤติกรรมตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และงานวิจัยของ กัณณ์ วีระกรพานิช (2559, หน้า 176) พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณสามารถส่งผลให้พนักงานเกิดพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรได้ นอกจากนี้ Rashvand, Omid & Bahrevar, Elham (2013) ได้ทำการศึกษาวิจัย พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการทำงานของสมาชิกองค์กร ซึ่งผู้บริหารควรจัดให้มีการพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณแก่สมาชิกองค์กรในด้านพฤติกรรมการทำงานของลูกจ้างให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำการวิจัยไปใช้

1. ครูควรพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อการปฏิบัติงานสอนและงานตามบทบาทหน้าที่
2. ผู้บริหารควรวางนโยบายในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทางจิตวิญญาณของบุคลากรในองค์กร เพื่อให้เกิดความร่วมมือภายในองค์กร บุคลากรมีความสุขในการปฏิบัติงาน ซึ่งนำไปสู่ประสิทธิผลของงานที่ดี และเป็นการพัฒนาองค์กรที่ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน เช่น ความฉลาดด้านอื่น ๆ ด้านปัจจัยส่วนบุคคล ด้านลักษณะงาน ด้านนโยบาย เป็นต้น
2. ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ทั้งผลการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ และผลการปฏิบัติงานการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร

เอกสารอ้างอิง

- กร ศิริโชควัฒนา. (2551). E.Q.บริหารอารมณ์อย่างฉลาด. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ซิซินี อินเตอร์เนชั่นแนล.
- กรมสุขภาพจิต. (2543). คู่มือความฉลาดทางอารมณ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กัณณ์ วีระกรพานิช. (2559). ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร โดยความฉลาดทางจิตวิญญาณของบุคลากรในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์เป็นตัวแปรส่งผ่าน. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ ภาควิชามนุษยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- เทอดศักดิ์ เดชคง. (2546). ความฉลาดทางอารมณ์ จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่สอง. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ธีระศักดิ์ กำปรรณารักษ์. (2551). ชนะชีวิตคิดอย่างอัจฉริยะ. กรุงเทพฯ : บิสซิเนส.
- ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ และนกรบ หมั่นแสน. (2560). ความเป็นครูและการพัฒนาครูมืออาชีพ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2556). ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ.2556. เล่มที่ 130 ตอนพิเศษ 130 ง วันที่ 4 ตุลาคม 2556.
- วิเชียร ไชยบัง. (2562). จิตศึกษา พัฒนาภายใน. พิมพ์ครั้งที่ 7. บุรีรัมย์ : โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา.
- วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. (2551). เขาว์อารมณ์ (EQ) : ดัชนีเพื่อความสุขและความสำเร็จของชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). **คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

อรุณี นิลสาระคุ. (2551). **การศึกษาความสัมพันธ์ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา กับผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดบุรีรัมย์**. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต โปรแกรมวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Bar-On, R. (1997). **Emotional Quotient Inventory: A Measure of Emotional Intelligence**. Toronto : Multi-Health System.

Emmons RA, Crumpler CA. (2000). **Gratitude as human strength: Appraising the evidence**. Journal of Social and Clinical Psychology.

Lam, L.T., and Kirby, S. L. (2002). **“Is Emotional Intelligence and Advantage? An Exploration Of The Impact of Emotional and General Intelligence on Individual Performance”**. Journal of Social Psychology.

Rashvand, Omid & Bahrevar, Elham. (2013). **A Study of the Relationship among Spiritual intelligence, Organizational Citizenship Behavior and Turnover Intentions**. International Journal of Research in Organizational Behavior and Human Resource Management, Vol. 1, No. 2.

Salovey, D. and Mayer, J.D. (1990). **“Emotional Intelligence”**. Imagination, Congnition and Personality. New York : Basic Books.

